VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Nuori rikosprosessissa

PALVELUMUOTOILUPROJEKTIN LOPPURAPORTTI

18.2.2026

Työryhmä

DIGI- JA VÄESTÖTIETOVIRASTO (etunimi.sukunimi@dvv.fi):

Terhi Korhonen, palvelumuotoilun erityisasiantuntija

Maria Metsä-Ketelä, palvelumuotoilun erityisasiantuntija

OIKEUSREKISTERIKESKUS (etunimi.sukunimi@om.fi)

Meri Valta, asiakaspäällikkö, erityisasiantuntija

Anni Pentti, oikeusmuotoiluopiskelija

Työ toteutettiin osana valtiovarainministeriön Elämäntapahtumalähtöisen digitalisaation edistämisohjelman (elamantapahtumat.vm@gov.fi) toimeenpanoa.

Sisältö

- Projektin tavoitteet ja eteneminen
- Tausta
- Sähköisen asioinnin tarpeet
- Johtopäätökset ja toimenpiteet

Raportissa kuvattu rikosprosessi on tarkoituksellisesti ylätasoinen ja keskittyy nuoren kokonaisvaltaiseen asiointikokemukseen. Kyseessä on laaja, useita viranomaistahoja läpileikkaava elämäntapahtuma, minkä vuoksi yksityiskohdat ja erityistilanteet on rajattu tarkastelun ulkopuolelle.

Valokuvat raportin sivuilla 6, 15, 17, 32, 33, 46, 50, 53 ja 55: Tapio Haaja, Unsplash

PROJEKTIN TAVOITTEET JA ETENEMINEN

Mitä ovat elämäntapahtumat ja liiketoimintatapahtumat?

Elämäntapahtuma viittaa henkilön muutostilanteeseen, jossa tarvitaan jonkinlaista toimintaa. **Liiketoiminta-tapahtumia** ovat vastaavasti yrityksen tai muun organisaation tilanteet.

Julkishallinnon kehittämistyössä korostuvat tilanteet, joissa tarvitaan

- **asiointia useiden julkisten palvelujen**, yritysten tai yhteisöjen kanssa,
- **tiedon kulkua ja hyödyntämistä** eri tahojen välillä sekä
- **opastusta** monimutkaisen tilanteen hoitamiseksi.

Elämän- ja liiketoimintatapahtumien kautta palveluja voidaan kehittää **kokonaisvaltaisesti** ja **ihmiskeskeisesti**.

Entistä sujuvammat palvelut edellyttävät

- kykyä ymmärtää tarpeet ihmisten näkökulmasta
- kykyä soveltaa digitalisaation tarjoamia mahdollisuuksia
- yhteistyötä ja tiedon yhteentoimivuutta erilaisten palvelutuottajien kesken

Valtiovarainministeriön Elämäntapahtuma-lähtöisen digitalisaation edistämisohjelma tukee elämäntapahtumia ja liiketoiminta-tapahtumia digitalisoivien hankkeiden valmistelua kohti toimeenpanoa ja ehdottaa valmisteltuja hankkeita toimeenpantaviksi.

Hankkeiden valmistelussa hyödynnetään palvelumuotoilua, jonka tuloksena syntyy yhteisesti kehitettyjä ratkaisuaihioita elämäntapahtumien ja liiketoiminta-tapahtumien helpottamiseen.

Kansalaisen sähköinen asiointi -kehitysohjelma

Kansalaisen sähköisen asioinnin (KSA) kehitysohjelmassa tunnistettiin oikeushallinnon keskeiseksi elämäntapahtuma-lähtöiseksi kehittämiskohteeksi rikosprosessi. Rikosprosessi on oikeushallinnon läpileikkaava ketju, joka alkaa toisen hallinnonalan puolelta. Monien toimijoiden välisyys luo oman monimutkaisuutensa kehittämiseen, mutta antaa myös verkoston ja yhteistyön voimaa.

Rikosprosessin laajuuden vuoksi Elämäntapahtumalähtöisen digitalisaation edistämisohjelman palvelumuotoiluprojekti rajattiin nuoren uhrin ja tekijän sähköisen asiointipolun kartoittamiseen.

Tämä palvelumuotoiluprojekti tuotoksineen tukee KSA-ohjelman tavoitteita ja koko rikosprosessin edistämistä sekä poikkihallinnollista yhteistyötä.

KSA-ohjelman tavoitteet oikeusministeriön hallinnonalalla

- Kansalaisen sähköinen asiointi (KSA) on Oikeusrekisterikeskuksen strateginen kehitysohjelma, joka koordinoi ja kehittää oikeushallinnon sähköistä asiointia kokonaisuutena. Ohjelma luo yhtenäisiä käytänteitä sähköisen asioinnin kehittämiseen sekä yhtenäistää sähköisen asioinnin arkkitehtuuria.
- Tavoitteena on digitaalisen asiointikokemuksen kehittäminen ja hallinnonalan yhtenäisen palvelukokemuksen muodostaminen oikeusasioiden hoidossa.
- Koordinoitu ohjaus tehostaa toimintaa ja luo tuottavuussäästöjä.

Tämän loppuraportin julkaisuhetkellä 2/2026 on oikeusministeriö asettanut Kansalaisen sähköisen asioinnin kehittämisohjelman toimikaudelle 2026-2030.

Nuori rikosprosessissa -kokonaisuuden tavoitteet

1) Tarkastella 15–20-vuotiaan nuoren asiointia rikosprosessissa laajassa viranomais- ja sidosryhmäyhteistyössä
2) Kuvata nuoren rikoksentekijän ja uhrin näkökulmasta prosessin asiointipolku sekä siihen liittyvät toimijat, viranomaiset, käsittelyvaiheet ja palvelut
3) Tunnistaa asiakkaan tarpeisiin vastaavia sähköisiä ratkaisuja

Lopputuloksena

- Projektin lopputuloksena tunnistetaan nuorten rikosprosessiin liittyvät haasteet, joiden pohjalta tehdään näkyväksi sähköisen asiointipalvelun keskeisimmät tarpeet rikosprosessissa olevan henkilön asioinnin sujuvoittamiseksi ja selkeyttämiseksi.
- Lisäksi tunnistetaan sovitteluun ja asianomistajalle maksettaviin korvauksiin liittyviä kehityskohteita. Korvauksien osalta kuvataan tuomiotietojen siirtyminen Valtiokonttoriin sekä keinoja sujuvoittaa rikoksen uhrille maksettavien korvausten prosessia.

Nuori rikosprosessissa -palvelumuotoiluprojekti on osa oikeushallinnon poikkileikkaavaa Kansalaisen sähköinen asiointi -kehitysohjelmaa (KSA), jota Oikeusrekisterikeskus hallinnonalalla koordinoi. Ohjelman tavoitteena on kehittää digitaalista asiointia ja tarjota kansalaisille yhtenäinen palvelukokemus oikeushallinnossa.

Projektin eteneminen 2025

Asiakasymmärryksen kerääminen ja haasteiden tunnistaminen

Yhteiskehittäminen ja ratkaisuehdotusten kuvaaminen

ELO-SYYSKUU

3 työpajaa

- Sidosryhmien tunnistaminen ja kokoaminen
- Asiantuntijoiden haastattelut
- Havainnointi käräjäoikeudessa

LOKAKUU

- Nuorten haastattelut
- Asiantuntijoiden haastattelut
- Asiakas-ymmärryksen kiteytys ja validointi

MARRASKUU

3 työpajaa

- Ratkaisuehdotusten kehittäminen ja validointi

JOULU-TAMMIKUU

2 työpajaa

- Ratkaisuehdotusten täydentäminen ja tarkentaminen
- Loppuraportin koostaminen

Tulosten esittely

Asiakasymmärrys numeroina

3

Työpajaa rinnalla kulkeville sote- ja järjestösektorin asiantuntijoille

4

Käräjäoikeuden istuntopäivän havainnointia eri puolilla Suomea

50+

Asiantuntijan haastattelua

Esimerkkejä rooleista:
Asianajaja, julkinen oikeusavustaja, rikostutkija, syyttäjänsihteeri, syyttäjä, käräjäsihteeri, haastemies, käräjätuomari, rikosseuraamustyöntekijä, sosiaalityöntekijä sekä sovittelija

3

Kansalaisen sähköinen asiointi - kehittäjäryhmän tapaamista

10

Rikosprosessissa olevan nuoren tapaamista

Sote- ja järjestösektorin sidosryhmäyhteistyöhön osallistuneet organisaatiot

- Helsingin kaupunki
- Vantaan kaupunki
- Varsinais-Suomen hyvinvointialue
- Vantaan ja Keravan hyvinvointialue
- Lapin hyvinvointialue
- Valtion koulukodit
- Rikosuhripäivystys
- Aseman Lapset
- Mannerheimin lastensuojeluliitto
- Rikoksettoman elämän tukisäätiö
- Sininauhasäätiö
- Diakonissalaitos
- Ensi- ja turvakotien liitto
- Lapin ensi- ja turvakoti
- Turun ensi- ja turvakoti
- HelsinkiMissio (Aggredi)
- Tukena-säätiö
- Valo-valmennusyhdistys
- Setlementti Puijola
- Vuolle Setlementti
- Pesäpuu ry

20+
Organisaatiota

Sote- ja järjestösektorin asiantuntijoiden verkostotapaamiset

50+
Osallistujaa

TYÖPAJA 1

Nuoren polku rikosprosessissa: nykytilan haasteet

- Rikosprosessin vaiheet, toimijat ja haasteet
- Sähköisen asioinnin nykytila
- Tarpeet sähköiselle asioinnille
- 18 osallistujaa

TYÖPAJA 2

Nuoren polku rikosprosessissa: sähköinen asiointi

- Sähköisen asioinnin ratkaisuideoiden esittely
- Asiointipolun täydentäminen sähköisen asioinnin ratkaisuilla
- 18 osallistujaa

TYÖPAJA 3

Rikosprosessissa olevan nuoren maailma

- Empatiakartta
- Profiilit ja sidosryhmäkartta (validointi)
- Rinnalla kulkijoiden tietotarpeet
- Uhrille maksettavat korvaukset
- Sakot ja muuntorangaistukset
- 16 osallistujaa

Poikkihallinnollinen yhteistyö

Projektissa on rakennettu poikkihallinnollista ja virastorajat ylittävää yhteistyötä, jonka tavoitteena on ollut kuvata nuoren rikosprosessiin liittyvä asiointipolku ihmiskeskeisesti ja elämäntapahtumalähtöisesti. Tämä on mahdollistanut yhteisen ymmärryksen muodostamisen asiakaskokemuksesta ja tukenut vaikuttavampaa, nuoren tarpeista lähtevää palvelujen kehittämistä.

OIKEUSMINISTERIÖ JUSTITIEMINISTERIET

SYYTTÄJÄLAITOS ÅKLAGARMYNDIGHETEN

Tuomioistuinvirasto Domstolsverket

Ulosottolaitos Utsökningsverket

Sosiaali- ja terveysministeriö

OIKEUSPALVELUVIRASTO RÄTTSTJÄNSTVERKET

RISE

ork OIKEUSREKISTERIKESKUS RÄTTSREGISTERCENTRALEN

thl

Sisäministeriö Inrikesministeriet

POLIISI

Valtiokonttori Statskontoret State Treasury

Kela

DIGI- JA VÄESTÖTIETO-VIRASTO

TAUSTA

Kohderyhmänä nuoret

Kohderyhmäksi valittiin 15–20-vuotiaat nuoret. Rajaus perustuu poliisin käyttämään ikäluokitteluun ja vastaa viranomaistoiminnan käytäntöjä, joissa nuoren ikä ja sosiaalinen tilanne huomioidaan rikosprosessissa asianomistajuutta, syyllisyyttä ja seuraamuksia arvioitaessa.

Rajaus mahdollistaa myös tarkastelun siitä näkökulmasta, miten täysi-ikäistyminen vaikuttaa nuoren elämäntapahtumaan ja rikosprosessin asiointipolkuun.

Rikosasian käsittelyn vaiheet

Rikosilmoitus	Esitutkinta	Syyteharkinta	Oikeuskäsittely	Täytäntöönpano
Alustava arvio mahdollisesta rikoksesta ja esitutkinnan aloittamisesta	**Todisteiden keruu, osapuolten kuulustelut**	**Päätös syytteen nostamisesta esitutkinta-materiaalin pohjalta**	**Asian käsittely ja ratkaisu**	**Rangaistuksen täytäntöönpano, sakkojen ja korvausten maksaminen**
Poliisi (Rajavartiolaitos, Tulli)	Poliisi (Rajavartiolaitos, Tulli)	Syyttäjä (Rikosseuraamuslaitos)	Käräjäoikeus (hovioikeus, korkein oikeus)	Oikeusrekisterikeskus, Rikosseuraamuslaitos, Ulosottolaitos, Valtiokonttori

Mahdollisuus ohjata luonteeltaan lievät rikokset **sovitteluun**

• Sovittelun mahdollisuus varhaisessa vaiheessa • Rikosoikeudellinen vastuu alkaa 15-vuotiaana **Nuorilla huomioitava**	• Lastensuojeluilmoitus (alaikäiset) • Huoltajan rinnakkainen puhevalta (alaikäiset) • Edunvalvojan sijainen tarvittaessa (alaikäiset) • Toimitettava kiireellisesti (alaikäiset)	• Seuraamusselvitys (alle 21-vuotiaana tehdyt vakavat rikokset) • Nuorisorangaistus (alaikäiset) • Toimitettava kiireellisesti (alaikäiset)	• Suullinen käsittely 30 päivän kuluessa asian vireilletulosta (alaikäiset) • Vastaajan ikä huomioitava seuraamuksissa • Sosiaaliviranomaisten lausunto (alaikäiset)	• Tuomion vaikutus nuoren tulevaisuuteen (esim. opiskelu- tai työpaikan hakeminen) • Kuntoutus ja tukitoimet • Rikoksilla oireilun katkaiseminen

Yhtenäinen asiointikokemus puuttuu

Oikeushallinnon asiointipalvelut ja poliisin sähköinen asiointi eivät nykytilassa muodosta yhtenäistä rikosprosessin asiointipolkua. Asiointi on hajautunut eri ministeriöiden hallinnonaloille, toimijoille ja palveluihin. Merkittävä osa viestinnästä perustuu edelleen paperisiin asiakirjoihin tai sähköpostitse toimitettaviin dokumentteihin. Rikosprosessin asianosaisten ei ole tällä hetkellä mahdollista seurata omaa asiaansa ja sen edistymistä. Asianosaisten on pääteltävä oman prosessinsa vaiheita heille lähetettyjen asiakirjojen perusteella.

Rikosprosessi numeroina

Oikeudessa tuomitut 15–20-vuotiaat (2024)

8 664

Sovitteluun ohjatut 15–20-vuotiaat rikoksesta epäillyt (2024)

4 026

Rikosasian keskimääräinen käsittelyaika poliisilla, kun epäilty on alle 18-vuotias (2024)

5,5 kk

Kaikkien rikosasioiden keskimääräinen käsittelyaika: poliisi, syyttäjä ja käräjäoikeus (2023)

14,5 kk

Lähteet: Rikos- ja pakkokeinotilasto (Tilastokeskus), Rikos- ja riita-asioiden sovittelu – raportti (THL, 2024), Tuomioistuinkohtaiset tilastot (Tuomioistuinlaitos)

Nuorten rikosprosessiin liittyviä käsitteitä

Nuorisorangaistus: Rikoslakiin sisältyvä erityinen, alle 18-vuotiaana rikokseen syyllistyneille tarkoitettu yhdyskuntaseuraamus. Nuorisorangaistus koostuu valvonnasta, sosiaalista toimintakykyä edistävistä tehtävistä ja ohjelmista sekä niiden yhteydessä annettavasta tuesta ja ohjauksesta. Nuorisorangaistusten täytäntöönpanosta vastaavat yhdyskuntaseuraamustoimistot.

Nuorten oikeusedustus: Rikoksesta epäillyille 15–17-vuotiaille tarkoitettu lastensuojelun palvelu, jossa oikeusedustaja on läsnä poliisikuulusteluissa, varmistaa nuoren tarvitseman oikeusavun saannin sekä opastaa nuorta oikeusprosessissa. Oikeusedustaja valvoo nuoren etua, arvioi tuen tarvetta ja ohjaa tukipalveluihin. Oikeusedustaja antaa oikeuskäsittelyssä tarvittaessa suullisen lausuman nuoren elämäntilanteesta.

Rikos- ja riita-asioiden sovittelu: Vapaaehtoinen, luottamuksellinen ja maksuton lakisääteinen menettely, jossa osapuolet pyrkivät ratkaisemaan rikokseen tai riitaan liittyvän konfliktin keskustelemalla puolueettoman sovittelijan johdolla.

Rikosrekisteri: Rikosrekisteriin tallennetaan lähinnä vapausrangaistukseen tai yhteisösakkoon tuomittujen tietoja. Tietoja käytetään esimerkiksi rikosoikeudellisten seuraamusten määräämisessä ja täytäntöönpanossa.

Sakkorekisteri: Sakkorekisteriin tallennetaan sakkoihin ja muihin seuraamuksiin liittyviä tietoja, joita käytetään seuraamusten täytäntöönpanossa.

Seuraamusselvitys: Rikosseuraamuslaitoksen laatima selvitys rikoksesta epäillyn elämäntilanteesta ja taustoista, jossa otetaan kantaa mm. ehdolliseen vankeuteen liitettävän valvonnan tarpeellisuuteen sekä epäillyn edellytyksiin suorittaa esimerkiksi yhdyskuntapalvelu tai nuorisorangaistus. Syyttäjä pyytää seuraamusselvitystä automaattisesti, jos epäilty on alle 21-vuotias ja on todennäköistä, että epäillystä rikoksesta seuraa sakkoa ankarampi rangaistus.

Yhteisvastuullinen vahingonkorvaus: Useampi henkilö vastaa samasta vahingosta yhdessä niin, että vahingonkärsijä voi vaatia koko korvauksen keneltä tahansa vastuulliselta; jos joku ei pysty maksamaan, muut vastaavat myös hänen osuudestaan.

Lähteet: Oikeusrekisterikeskus, Rikosseuraamuslaitos, Poliisi, Tuomioistuinvirasto, THL, Etelä-Karjalan hyvinvointialue, Skene ry

Nuorten tekemiä rikoksia ja rangaistuksia

Valtaosa nuorten tekemistä rikoksista jää viranomaisilta piiloon. Tilastollisesti yleisimpiä viranomaisten tietoon tulleita 15–20-vuotiaiden tekemiä rikoksia ovat:

- Liikenneturvallisuuden vaarantaminen
- Varkaudet
- Pahoinpitelyt
- Huumausainerikokset
- Petokset
- Kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta

Lisäksi 15–17-vuotiaiden ryhmässä korostuvat **vahingonteot** ja **ryöstörikokset**,18–20-vuotiailla **rattijuopumukset**.

Yleisin tuomioistuimessa nuorelle tuomittu rangaistus on **sakko**. Toiseksi yleisin on **ehdollinen rangaistus**, usein liitettynä valvontaan, oheissakkoon tai yhdyskunta-palveluun. Nuorisorangaistustuomioiden lukumäärät ovat viime vuosina vaihdelleet 5–12 vuosittaisen tapauksen välillä.

Lähteet: Rikos- ja pakkokeinotilasto (Tilastokeskus, 2024), Nuorisorangaistus ja valvonnalla tehostettu ehdollinen vankeusrangaistus alaikäisten ja nuorten seuraamuslajeina (Helsingin yliopisto, 2024), Nuorisorangaistussääntelyn kehittäminen –työryhmämietintö (oikeusministeriö, 2025)

Nuoren asema rikosprosessissa: alaikäinen vs. täysi-ikäinen

”Täysi-ikäiset nuoret, joiden asioita ei kukaan hoida, on se probleema tässä. Alaikäisillä ei ole samalla tavalla ongelmia. Heillä on monta aikuista tässä hössöttämässä heidän asioitaan.”

VIRANOMAINEN

15–17-vuotiaat

- Viranomaiset kantavat aktiivisempaa vastuuta nuoren oikeusturvasta ja tuen järjestymisestä, kuten avustajan saamisesta, jo esitutkintavaiheessa
- Lastensuojeluilmoituksen kautta sosiaalihuolto saa tiedon tilanteesta ja osallistuu prosessiin tarvittaessa
- Huoltaja kutsutaan kuulusteluun ja oikeudenkäyntiin, tarvittaessa nuorelle määrätään edunvalvoja
- Nuoren ympärillä on toimijaverkosto, joka pitää huolen prosessin sujuvasta etenemisestä ja pääkäsittelyyn saapumisesta
- Nopeutettu käsittely on kirjattu lainsäädäntöön

18–20-vuotiaat

- Avun ja tuen saaminen edellyttää, että nuori tunnistaa oikeutensa ja tarpeensa sekä osaa toimia oman etunsa mukaisesti
- Täysi-ikäiseltä odotetaan oma-aloitteista vastuunottoa esimerkiksi avustajan hankkimisessa
- Huoltajalla ei ole puhevaltaa asian käsittelyssä tai automaattista tiedonsaantioikeutta prosessin etenemisestä
- Nuoren elämänhallinnan haasteet voivat johtaa siihen, että asioita jää hoitamatta ja riski poissaoloille kasvaa
- Alaikäisenä alkanut rikosprosessi voi hidastua merkittävästi, jos nuori ehtii täyttää 18 vuotta ja asian käsittelyn kiireellisyysvaatimus päättyy

Nuori tarvitsee rinnalleen aikuisen tai ammattilaisen

Nuori tarvitsee rikosprosessissa ennen kaikkea jatkuvaa, ymmärrettävää ja oikea-aikaista tukea, joka kattaa sekä juridisen prosessin että arjen ja psyykkisen kuormituksen. Keskeisessä roolissa nuoren ympärillä ovat huoltaja, rinnalla kulkeva sosiaali- ja tukityö sekä juridinen avustaja. Lisäksi asianomistajan tukena voi olla Rikosuhripäivystyksen tukihenkilö.

Avustajan rooli korostuu rikosprosessin tulkkina ja rauhoittajana. Avustaja ei ole vain juridinen toimija, vaan myös tilanteen selittäjä ja ennakoija. Prosessin vaiheet, viranomaisten roolit, omat oikeudet ja velvollisuudet sekä mahdolliset seuraamukset ovat nuorelle usein epäselviä. Ilman selitystä tieto korvautuu helposti oletuksilla, huoltajien vajavaisilla tiedoilla, kavereiden kertomuksilla tai mediasta opituilla käsityksillä. Erityisesti esitutkintavaihe koetaan vaikeaksi ja hämmentäväksi, koska se kestää pitkään eikä etenemiseen ole näkyvyyttä.

Huoltajat tai nuoren ympärillä olevat toimijat eivät aina tunne rikosprosessia, joten avustajan rooli korostuu. **Keskeistä nuorten rikosasioissa toimiville avustajille ja viranomaisille on tuntea ja ymmärtää nuorten maailmaa sekä osata kohdata nuoret.** Nuori tarvitsee turvaa ja rauhoittamista kohtaamistilanteissa. Kuulustelut, haastetilanteet ja oikeuden istunnot aiheuttavat usein voimakasta jännitystä, pelkoa ja fyysisiä stressireaktioita. Rauhallinen kohtaaminen, mahdollisuus kysyä ja ennakoida tilanteita sekä tarvittaessa erityisjärjestelyt (etäyhteys, sermi, tulkki) ovat keskeisiä.

Nuorille pitkäkestoiset rikosprosessit ovat erityisen kuormittavia, koska ne pitävät elämän pitkään epävarmassa välitilassa. Esitutkinta ja syyteharkinta voivat kestää vuosia, eikä nuorella ole usein näkyvyyttä siihen, missä vaiheessa asia etenee tai milloin ratkaisu tulee. Odottaminen lisää ahdistusta, vaikeuttaa keskittymistä kouluun ja arjen hallintaan sekä voi heikentää motivaatiota pysyä erossa uusista rikoksista. Toisinaan nuoren elämä on ehtinyt muuttua parempaan suuntaan jo ennen tuomiota, jolloin myöhäinen seuraamus koetaan epäoikeudenmukaisena ja haastavana nykyiseen elämäntilanteeseen. **Nuorten, mukaan lukien juuri täysi-ikäistyneiden, kohdalla erityisen tärkeää on asian mahdollisimman nopea ja sujuva käsittely.**

Tulisiko avustajille tarjota koulutusta nuorten kohtaamisesta rikosprosessissa?

”Vaikka on tehnyt paskajuttuja, joku (avustaja) tuo esiin, että sulla on vielä ihmisarvoa.”

NUORI

Rikosprosessissa olevan nuoren profiilit (sivu 25 ja 27): Rikoksentekijänä ja uhrina

Profiilit ovat tutkimukseen ja havaintoihin perustuvia kuvauksia eri käyttäjäryhmien tarpeista, motiiveista ja toimintatavoista. Niillä ei kuvata yksittäisiä todellisia henkilöitä, vaan ne toimivat työkaluna palvelujen kehittämisessä. Profiilit auttavat tarkastelemaan palvelua kuvattujen käyttäjäryhmien näkökulmasta.

Nuori rikoksentekijänä: yksittäisestä teosta kasautuneisiin haasteisiin

Nuorten rikokset ja kokemukset rikosprosessista vaihtelevat merkittävästi elämäntilanteen ja taustan mukaan.

- Osa nuorista syyllistyy vakaviin ja toistuviin rikoksiin, jotka liittyvät usein päihteisiin, perhetilanteisiin, neuropsykiatrisiin haasteisiin, mielenterveyteen ja heikkoon luottamukseen viranomaisia kohtaan. Vaikka rikosprosessi on heille usein tuttu, se koetaan silti raskaaksi, sekavaksi ja vaikeasti hallittavaksi. Asiantuntijahaastatteluissa nousi esiin, kuinka nuorten tekemät rikokset ovat raaistuneet viime vuosina.

- Rikollinen käyttäytyminen kytkeytyy nuoren koko elämäntilanteeseen, kuten koulunkäyntiin, asumiseen, talouteen ja ihmissuhteisiin. Tuki toimii parhaiten, kun juridinen prosessi, sosiaalityö ja nuorisotyö yhdistyvät ja nuori saa selkeyttä, rinnalla kulkemista, käytännön apua ja inhimillistä kohtaamista. Ilman tätä riski syrjäytymiseen, prosessista putoamiseen ja uusintarikollisuuteen kasvaa.

- Osa nuorista syyllistyy yksittäisiin, lieviin ja impulsiivisiin rikoksiin. Näiden nuorten arki on pääosin vakaata: he asuvat usein yhä kotona, käyvät koulua tai opiskelevat. Rikosprosessi on heille uusi ja hämmentävä kokemus, johon liittyy epävarmuutta, huolta ja tiedon puutetta. Nuorta pohdituttaa mistä rikoksista rikosrekisterimerkintä tulee ja mitä vaikutuksia sillä on tulevaisuuteen esimerkiksi opiskelu- tai työpaikan suhteen. Asiointi eri viranomaisten kanssa tapahtuu usein huoltajien tukemana.

”Hoviin valitetaan, ihan vaan tätä paskaa systeemiä vastaan!”

NUORI

”15 -16 vuotiaat ei pysty pysähtyyn ja ajatteleen, vasta teon jälkeen tulee tajuntaan, että joutuu kaivaan fillarin naftaliinista. (kortin menetettyä)*”*

VIRANOMAINEN

"Muistutus ois kova, mullakin on monia käräjiä jäänyt käymättä, varsinkin jos on ollut käyttö päällä."

RIKOKSILLA OIREILEVA

Huomioitavaa

Päihdekokeilut ja rahan huuma saattavat johtaa rikoksilla oireiluun myös nuorilla, joiden perheessä ei ole ylisukupolvista huono-osaisuutta.

HÄMMENTYNYT VIERAILIJA

"Äiti sit soitti käräjäoikeuteen, kun sieltä ei kuulunut mitään moneen kuukauteen."

TYYPILLISET RIKOKSET

Vakavat ja toistuvat rikokset
- Ryöstöt ja pahoinpitelyt, usein ryhmässä tehtyinä
- Huumausainerikokset ja niihin liittyvät väkivaltarikokset
- Rattijuopumukset ja niihin liittyvät liikennerikokset

Arkiset ja impulsiiviset rikokset
- Kortitta ajo, hurjastelu, mopon virittäminen
- Lievät pahoinpitelyt, vahingonteot, näpistykset
- Yksittäiset “kaveriporukan ylilyönnit”

ELÄMÄNTILANNE

Elämäntilanne
- Rikkonainen perhetausta, mahdollisesti sijoitettuna oman kodin ulkopuolelle
- Ylisukupolvinen huono-osaisuus
- Päihteiden käyttö ja levoton arki
- Neuropsykiatriset haasteet
- Viranomaisvastaisuus

Elämäntilanne
- Asuu kotona, perhe mukana arjessa
- Koulu ja opiskelu
- Harrastuksia

ASIOINTI RIKOSPROSESSISSA

Asiointi rikosprosessissa
- Rikosasioita vireillä useita saman aikaisesti
- Rikosprosessin vaiheet ja eteneminen tuttuja
- Asioiden hoitaminen hallitsemattoman elämäntilanteen vuoksi haastavaa
- Tukeutuu asioiden hoitamisessa avustajaansa

Asiointi rikosprosessissa
- Kertaluonteinen vireillä oleva rikosasia
- Ei tunne rikosprosessia lainkaan
- Ei tiedä mitä seuraavaksi tapahtuu
- Tukeutuu asioiden hoitamisessa huoltajiinsa
- Mahdollisesti ei avustajaa

SÄHKÖISEN ASIOINNIN TARPEET

Sähköisen asioinnin tarpeet
- **Muistutukset tulevista istuntopäivistä**
- Avustajan yhteystiedot
- **Tietoa käsittelyajoista**
- **Näkymä omien rikosasoiden etenemiseen**

Puolesta-asiointimahdollisuus itse valitulle henkilölle

Sähköisen asioinnin tarpeet
- Yleistietoa rikosprosessin vaiheista ja etenemisestä
- Tietoa mahdollisuudesta oikeusapuun ja avustajaan
- Tietoa rangaistusasteikosta
- **Tietoa käsittelyajoista**
- **Näkymä oman rikosasian etenemiseen**

Puolesta-asiointimahdollisuus huoltajalle

Nuori uhrina: tuen ja tiedon puutteet

”Nuori pohtii, että jos häviän oikeudessa, joudunko maksamaan paljon?”

RINNALLA KULKIJA

”Uhri miettii, haluanko lähteä prosessiin ja kuinka raskas se on?”

RINNALLA KULKIJA

Nuoren uhrin asemaa rikosprosessissa leimaa pitkäkestoinen kuormitus, tiedon puute ja riski jäädä yksin ilman tukea. Varhainen oikeudellinen tuki, systemaattinen ohjaus tukipalveluihin sekä selkeä tieto prosessin kaikissa vaiheissa ovat keskeisiä uhrin kannalta.

- Rikosprosessiin lähteminen on nuorelle uhrille usein henkisesti raskas päätös. Kokemusta leimaavat häpeä, syyllisyys ja epävarmuus siitä, täyttyvätkö rikoksen tunnusmerkit ja riittävätkö omat voimavarat pitkään prosessiin.
- **Uhrilla ei välttämättä ole oikeudellista avustajaa prosessin alkuvaiheessa**, ja avustajan tarve tunnistetaan usein vasta tuomioistuinkäsittelyn lähestyessä. Tämä lisää riskiä jäädä ilman riittävää oikeudellista tukea esimerkiksi vahingonkorvausvaatimuksen laatimisessa, joka on tehtävä ennen pääkäsittelyä.
- Rikosuhripäivystys on keskeinen matalan kynnyksen tukipalvelu, johon tulisi ohjata systemaattisesti jo esitutkintavaiheessa, usein jo rikosilmoitusta tehtäessä. Perheen sisäisissä rikosasioissa alaikäiselle uhrille määrätään tarvittaessa edunvalvojan sijainen, joka on usein oikeudellinen avustaja.
- Syyteharkinta ja **pitkät odotusjaksot kuormittavat uhria**, **erityisesti jos prosessin etenemisestä ei ole saatavilla tietoa**. Syyttämättäjättämispäätös on uhrille usein pettymys, joka edellyttää huolellista läpikäyntiä avustajan tai tukihenkilön kanssa.
- Tuomioistuinkäsittelyssä uhrin turvallisuutta ja jaksamista voidaan tukea erityisjärjestelyillä todistajan kuulemisessa, kuten näköesteillä tai pelkäävän todistajan käytännöillä. Etäistuntojen mahdollisuus on koettu hyväksi.
- **Tuomion jälkeen vahingonkorvausten täytäntöönpano jää usein uhrin vastuulle** joko sopimalla maksujärjestelyistä suoraan tuomitun kanssa tai hakemalla perintää ulosoton kautta. Tämä voi herättää pelkoa, epävarmuutta ja uupumusta etenkin, jos korvausten saaminen pitkittyy.

NUORI RIKOKSEN UHRINA

KESKEISET HAASTEET

- **Puutteellinen tieto ja ohjaus:** Nuori ei aina saa riittävää tai oikea-aikaista tietoa prosessin kulusta, oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan

.

- **Oikeudellisen tuen viivästyminen:** Uhrilla ei välttämättä ole avustajaa esitutkinnan alkuvaiheessa, ja avustajan tarve tunnistetaan usein vasta tuomioistuinkäsittelyn lähestyessä. Tämä voi johtaa siihen, että esimerkiksi vahingonkorvaus-vaatimukset jäävät puutteellisiksi tai tekemättä.
- **Pitkät odotusajat:** Syyteharkinta ja prosessin viivästykset kuormittavat erityisesti, jos etenemisestä ei tiedoteta.
- **Pettymykset prosessissa:** Syyttämättäjättämispäätös voi olla uhrille raskas kokemus ja vaatii huolellista läpikäyntiä tukihenkilön tai avustajan kanssa.
- **Yksin jääminen tuomion jälkeen:** Vahingonkorvausten täytäntöönpano jää usein uhrin vastuulle, mikä voi herättää pelkoa, epävarmuutta ja uupumusta.

SÄHKÖISEN ASIOINNIN TARPEET

- **Tietoa rikosprosessista, uhrin oikeuksista sekä tukipalveluista**
- **Näkymä oman rikosasian etenemiseen ja arvio käsittelyajasta**

TARVITSEE:

TIETOA RIKOSPROSESSISTA

OIKEUDELLISTA TUKEA AJOISSA

NÄKYMÄ PROSESSIN ETENEMISEEN

NOPEA KÄSITTELY

SUJUVA KORVAUSPROSESSI

"Nuorten iso huoli on: uskaltaako tehdä rikosilmoituksen – ja milloin siitä menee tieto tekijälle?"

Tyypillisiä rikokset, joissa nuori on uhrina:

Nuoriin kohdistuvat rikokset tapahtuvat usein lähipiirissä.

- **Pahoinpitely ja muu väkivalta** (katu-, koulu-, juhla- ja lähisuhdeväkivalta)
- **Omaisuusrikokset** (ryöstöt, varkaudet, uhkailu sekä verkko- ja maksusovelluspetokset)
- **Seksuaaliväkivalta** (seksuaalinen ahdistelu, hyväksikäyttö, raiskaus, **digitaalinen seksuaaliväkivalta:** alastonkuvien painostaminen, levittäminen, grooming)
- **Nettihuijaukset ja häirintä** (mm. pelissä saadut uhkaukset ja yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen)

Kauppojen rooli asianomistajana nuorten tekemissä rikoksissa

Kaupat muodostavat merkittävän asianomistajaryhmän nuorten tekemissä rikoksissa kuten näpistyksissä ja vahingonteoissa. Ensikertalaisten nuorten kohdalla viranomaisen kohtaaminen nähdään mahdollisuutena katkaista orastava rikoskierre.

- Lähtökohtaisesti kaupat tekevät **rikosilmoituksen** kaikista havaituista rikoksista riippumatta tekijän iästä.
- **Sähköinen rikosilmoituslomake** ei täysin palvele yrityksiä ja prosessin edetessä samoja selvityksiä ja vaatimuksia saatetaan joutua toimittamaan useaan kertaan.
- Työntekijät kokevat todistajan roolin usein ahdistavana. Tämä voi nostaa kynnystä viedä asioita eteenpäin etenkin sellaisissa asianomistajarikoksissa, joissa kaupan työntekijää on uhkailtu hänen työtehtävänsä vuoksi.
- Suuret toimijat käyttävät poliisilaitoksille toimitettuja **pysyväissuostumuksia**. Käytännössä korvauksia tekijöiltä saadaan harvoin.
- **Sovittelu** toimii parhaiten ensikertalaisten nuorten kanssa tilanteissa, joissa huoltajat osallistuvat ratkaisun löytämiseen. Sovittelu sitoo kaupoilta aikaa ja resursseja, ja rikoskierteessä olevien kanssa se koetaan pääosin tehottomaksi ajankäytöksi.

”Monet nuoremmat kokeilevat varastamista ja jälkeenpäin kaduttaa. Poliisin puhuttelu on näissä tapauksissa lääke siihen, etteivät rikokset jatku.”

KAUPPAKETJU

”Korvausvaatimusten laatiminen työllistää. Sähköinen asiointi helpottaa ja nopeuttaa asiaa, mutta allekirjoitetut dokumentit ovat usein työläitä työstää sähköiseksi.”

KAUPPAKETJU

Rikosprosessissa olevan nuoren sidosryhmäkartta

Sidosryhmäkartta havainnollistaa eri osa-alueittain, keitä toimijoita rikosprosessissa olevan nuoren ympärille mahdollisesti kytkeytyy.

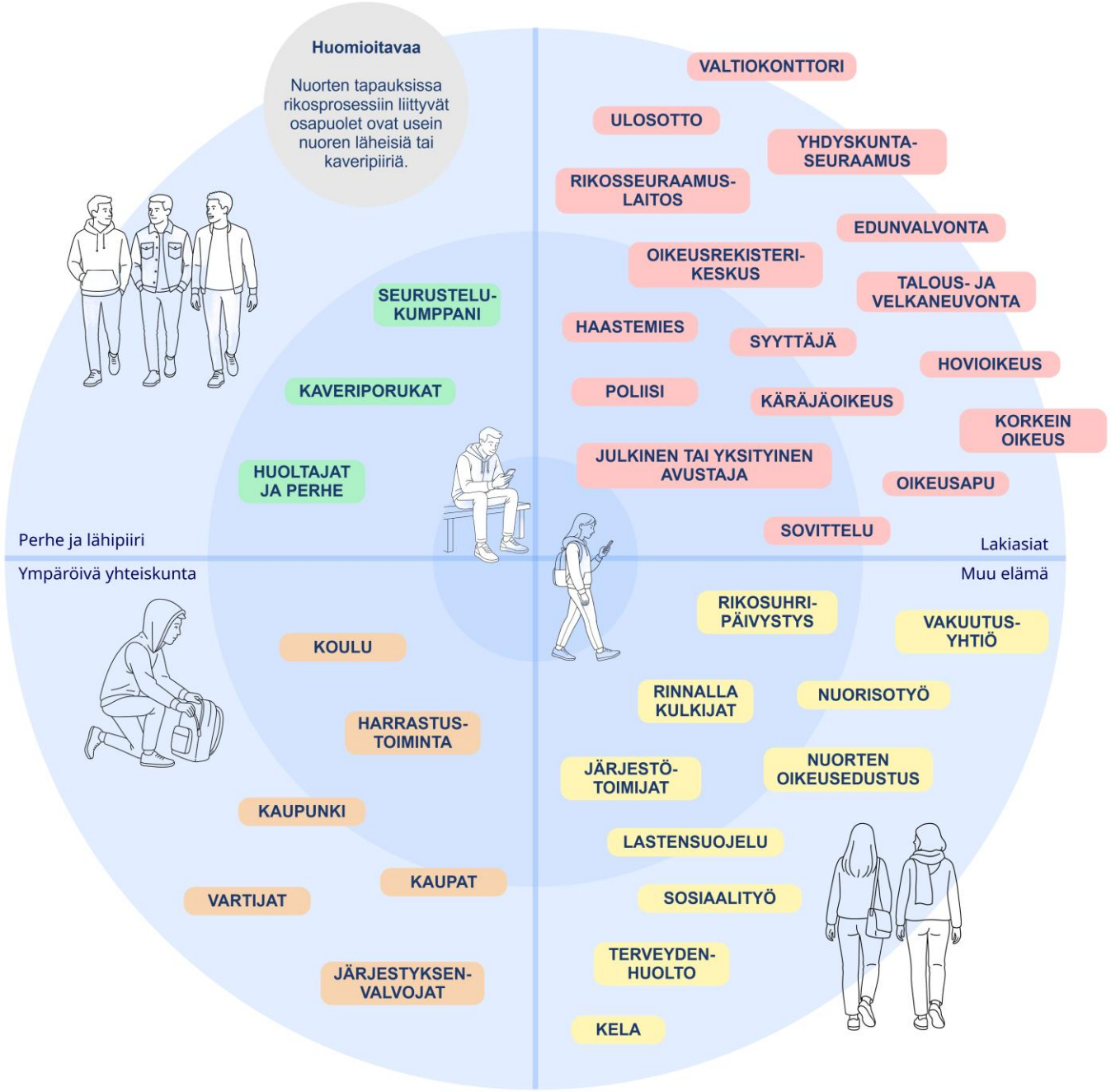

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Nuoret viranomaisasioinnissa

- **Digitaitojen epätasaisuus**: Kaikilla nuorilla ei ole samoja taitoja tai valmiuksia toimia digipalveluissa, esim. vieraskieliset, neurokirjavat tai haavoittuvassa asemassa olevat jäävät helposti palveluiden ulkopuolelle. Apua digipalveluiden käyttöön voidaan saada esim. perheeltä, ystäviltä, koulusta, Ohjaamosta.
- **Viranomaisprosessit tuntemattomia**: Palvelukokonaisuudet koetaan monimutkaisiksi ja sekaviksi. Viranomaisten toimintatapoja ei ymmärretä tai hahmoteta, eikä tiedetä mille viranomaiselle asia kuuluu. Tietoa ei löydetä tai osata hakea oikeilla hakusanoilla, viranomaisten nettisivuilla voi olla tietoja päivittämättä tai rikkinäisiä linkkejä.
- **Virkakieli, vaikeaselkoiset viranomaiskäytännöt sekä navigoinnin vaikeus digipalveluissa**: Virkakieli koetaan etäännyttäväksi ja jopa pelottavaksi, ohjeet eivät ole selkeitä. Hakemuksien ja lomakkeiden täyttäminen, tulostaminen ja skannaus voi olla vierasta nuorille, nuori ei tiedä miten toimia tai vastata vaikeisiin kysymyksiin lomakkeilla.
- **Korkea kynnys pyytää apua**: Avun hakeminen loppuu, jos ei tiedetä mistä apua saa tai yhteystietoja ei helposti löydetä. Digipalveluiden käyttöön ei saa tukea, yhteydenotto viranomaiseen voi jännittää. Yksinpärjäämisen paine, häpeä ja epävarmuus.
- **Henkinen kuormitus ja vaikea elämäntilanne**: Nuorten on ylipäätään vaikeaa saada asioita hoidettua ja etenkin raskaassa elämäntilanteessa asiointi koetaan ylivoimaiseksi. Etenkin moniongelmaisilla nuorilla on haasteita palvelujärjestelmän rikkonaisuuden vuoksi, kenelläkään ei ole kokonaisvastuuta nuoren asioista ja ammattilaiset nuoren ympärillä vaihtuvat.

Lähteet: Nuorten digitaidot -kartoitus 2021 (DVV, 2021), Digi ensin, mutta ei yksin – Digitaitoraportti 2023 (DVV, 2023), Julkisten palvelujen asiakaskokemuksen kehittäminen: Asioinnin asiakaskeskeinen konseptointi nuorten palveluissa (Laurea opinnäytetyö, 2022)

Nuorten tarpeet otettava huomioon viranomaispalveluja suunniteltaessa

- **Nuorilähtöinen sähköinen asiointi**: Selkeä ja ymmärrettävä kieli, lyhyet tekstit sekä visuaaliset ja videotuelliset sisällöt. Intuitiivinen ja helppokäyttöinen käyttöliittymä, jossa virheiden tekeminen on minimoitu ja ohjeet ovat helposti saatavilla.
- **Monikanavaiset matalan kynnyksen palvelut**: Asiointi mahdollista nuorelle sopivimmassa kanavassa (paikan päällä, puhelimitse, viestillä, sovelluksessa tai anonyymisti). Digituki ja palvelut saatavilla arjen ympäristöissä. Selkeät yhteydenotto-ohjeet, lämmin vastaanotto ja ennakoiva viestintä palveluista.
- **Arvostava nuoren kohtaaminen**: Asiat selitetään ymmärrettävästi ja ymmärrys varmistetaan. Kohtaaminen on yksilöllistä, ei-tuomitsevaa ja kuuntelevaa. Nuorelle luodaan toivoa tulevaisuuteen tilanteesta riippumatta.
- **Kiinnostava viestintä**: Sosiaalinen media, kampanjat ja kevyet, osallistavat sisällöt (esim. pelillisyys). Viestinnän tulee olla samaistuttavaa, kannustavaa ja mieleenpainuvaa, sekä vastaukset kysymyksiin nopeita.
- **Nuorten osallistaminen kehittämiseen**: Nuorten näkökulmat ja kokemukset hyödynnetään palveluiden suunnittelussa. Yhteistyö nuorten parissa toimivien tahojen kanssa ja nuorilähtöisen toimintakulttuurin vahvistaminen.
- **Selkeät ja katkeamattomat palvelupolut**: Yksi vastuutaho kokonaiskuvan ylläpitäjänä. Suorat ja ymmärrettävät palvelupolut sekä helposti saavutettava palveluohjaus ja ammattilaisten tuki.

Lähteet: Nuorten digitaidot -kartoitus 2021 (DVV, 2021), Digi ensin, mutta ei yksin – Digitaitoraportti 2023 (DVV, 2023), Julkisten palvelujen asiakaskokemuksen kehittäminen: Asioinnin asiakaskeskeinen konseptointi nuorten palveluissa (Laurea opinnäytetyö, 2022)

Aineistosta nousevia havaintoja

Pitkät käsittelyajat
Erityisesti poliisi- ja syyttäjätoiminnan resurssipula aiheuttaa merkittäviä viiveitä, jotka venyttävät käsittelyajat pitkiksi asianosaisille. Vaikka käräjäoikeudella on velvollisuus käsitellä alaikäisten asiat 30 päivän kuluessa ja poliisin sekä syyttäjän tulee toimia kiireellisesti, nuorten asioita tulisi tarkastella kokonaisprosessina, jotta koko rikosprosessin kesto ei muodostu kohtuuttomaksi.

Peruuntuneet istunnot
Istuntojen peruuntumiset aiheuttavat suoria kustannuksia, viivästyttävät asioiden ratkaisua ja aiheuttavat turhautumista asianomistajille, vastaajille ja viranomaisille.

Täysi-ikäistymisen vaikutukset nuoriin
Kun nuori täyttää 18 vuotta, asian käsittelyn kiireellisyys usein poistuu, prosessit pitkittyvät ja tuki vähenee. Nuoren ymmärrys ja asiointitaidot kehittyvät vasta hiljalleen kokemuksen ja iän myötä.

Nuoret erityisenä kohderyhmänä
Nuorten kanssa työskentely edellyttää erityisosaamista: avustajien koulutusta, sensitiivistä kohtaamista rikosprosessin eri vaiheissa sekä ennakoivaa ja selkeää viestintää.

Suuri tiedontarve ja yhteydenotot
Rikosprosessin etenemistä ja siihen liittyviä asioita tiedustellaan päivittäin eri viranomaistahoilta (esim. syyttäjä, käräjäoikeus, oikeusapu), mikä kuormittaa asiakaspalvelua ja sihteereitä. Tämä kertoo puutteista prosessin läpinäkyvyydessä, ennakoivassa viestinnässä ja asiakasohjauksessa.

”Alaikäisten huoltajat soittavat melkeinpä joka jutussa. Ja mitä epämääräisempi puhelu, toisin sanoen asianosainen ei ymmärrä rikosprosessia, niin sitä kauemmin kestää, kun joutuu asiaa selittämään.”

KÄRÄJÄSIHTEERI

Rikosprosessissa käytetty kieli on nuorelle vaikeaa

Nuori voi jäädä rikosprosessissa sivuun omassa asiassaan myös kielellisten haasteiden vuoksi. Vaikeaselkoinen viranomaiskieli, monimutkaiset asiakirjat sekä oikeusistuntojen nopea ja juridinen puhetapa vaikeuttavat ymmärtämistä ja puheenvuoron ottamista.

Nuori ei täysin hahmota, mitä on tapahtumassa tai mitä häneltä odotetaan. Haasteet korostuvat erityisesti nuorilla, joilla on kielellisiä vaikeuksia tai jotka eivät puhu suomea äidinkielenään.

”Pitää kiinnittää erityistä huomiota mitä niissä lapuissa lukee. Ei aikuisetkaan osaa tulkita niitä lappuja tai sitä juridista sönkötystä mitä siellä on.”

VIRANOMAINEN

Rajapintojen kehittäminen nuoren rikosprosessin sujuvoittajana

- Järjestelmien välisten rajapintojen kehittäminen mahdollistaa tiedon sujuvan ja turvallisen liikkumisen viranomaisten välillä koko nuoren rikosprosessin ajan.
- Kun tieto on hyödynnettävissä eri viranomaisten välillä, sitä voidaan esittää nuorelle kootusti yhdestä paikasta ilman, että hänen tarvitsee etsiä tietoa useista eri kanavista tai toimijoilta.
- Samalla asiakkaan ei tarvitse itse toimittaa viranomaisilla jo olevaa tietoa erikseen prosessin eri vaiheissa. Viranomaiset saavat tarvitsemansa tiedot luotettavasti toisiltaan, mikä luo edellytyksiä prosessin vaiheiden automatisoinnille.
- Rajapintojen kehittäminen tukee myös viranomaisten välistä yhteistyötä hallinnonalojen yli sekä rikosprosessin muiden toimijoiden, kuten avustajien, puolesta-asioijien ja sovittelutoimijoiden, kanssa.

SÄHKÖISEN ASIOINNIN TARPEET

Tutkimus kohdistui 15–20-vuotiaisiin rikoksentekijöihin ja uhreihin, mutta siinä tunnistetut sähköisen asioinnin kehitystarpeet ovat hyödyksi kaikille rikosprosessissa oleville iästä riippumatta.

Nuoren rikosprosessin tavoitetila
on selkeä digitaalinen asiointipalvelu, josta on nähtävissä kaikki vireillä olevat asiat esitutkinnasta korvausprosesseihin.

Palvelu tekee rikosprosessin vaiheet ymmärrettäviksi oikea-aikaisella tiedolla sekä kokoaa keskeiset asiakirjat ja yhteystiedot yhteen.

Muistutukset, asiakirjojen toimittaminen ja asian etenemisen seuranta tukevat nuorta läpi prosessin ja vähentävät nuoren kokemaa epävarmuutta.

Rikoksentekijän ja uhrin tukeminen sähköisen asioinnin avulla

”Meneillään olevien juttujen listaus voisi tuoda konkretiaa tilanteeseen ja herättää nuoren siihen, että ei enää halua yhtään enempää.”

RINNALLA KULKIJA

"Kaikki katoaa hyvin usein. Mistä ne saa sen numeron, kun kännykkä katoaa?"

RINNALLA KULKIJA

YHTEYSTIEDOT

”Se on tympeekin juttu, että täytyy ihan yksinkertaistakin (missä asia menee) asiaa alkaa soittamaan.”

NUORI

ASIAN TILA

”On aina huolestuttavaa kun papereita tulostelee, että mitäs jos nuori ne kadottaa.”

VIRANOMAINEN

ASIAKIRJAT

”Kun meno on kova, niin ei ne muista käsittelypäiviä.”

RINNALLA KULKIJA

MUISTUTUKSET

”Asianomistajalle tieto siitä, että istuntopäivänä on oikeus sermiin ja erilliseen odotustilaan. Näistä avustajat eivät aina kerro nuorelle.”

RINNALLA KULKIJA

TIETOA

Yhteystiedot

Miksi tarpeellinen?

- Nuoren on nähtävä rikosasiaan liittyvien henkilöiden yhteystiedot (esim. rikostutkija, syyttäjä, avustaja, käräjäsihteeri, tuomari) yhdestä paikasta.
- Nuoren tulee voida myös päivittää omat yhteystietonsa helposti muiden saataville.

Keskeinen ongelma

- Puhelin ja numerot vaihtuvat → yhteydet katkeavat.
- Nuori ei aina tiedä, kuka hänen asiaansa hoitaa.

Hyödyt

- Nuori, läheiset, avustaja, rinnalla kulkija: Helppo pääsy ajantasaisiin yhteystietoihin, asioiden hoitaminen helpottuu.
- Palvelu: Vähemmän poissaoloja istunnoista, kun nuori tavoitetaan oikea-aikaisesti.

Huomioitavaa

- Turvallisuus, tietosuoja, näkyvyyden rajaukset, mobiilikäyttö.

"Kaikki katoaa hyvin usein. Mistä ne saa sen [asianajajan] numeron, kun kännykkä katoaa?"
RINNALLA KULKIJA

"Nuori saattaa todeta, että "Emmä oo ihan varma mun avustajasta, ei mulla oo sen numeroo". Sitten googlaillaan ja etsitään yrityksen nimen kautta avustaja."
VIRANOMAINEN

"Nyt saan viimeisimmän puhelinnumeron ja sähköpostiosoitteen, joskus ne toimii joskus ei."
AVUSTAJA

ESIMERKKI:

Yhteystiedot ja niiden hyödyntäminen

”Nuoria saa välillä kissojen ja koirien kanssa metsästää.”

AVUSTAJA

Rikosilmoitus ja epäily

Esitutkinta

Poliisi
(Rajavartiolaitos, Tulli)

Syyteharkinta

Syyttäjä
(Rikosseuraamuslaitos)

Oikeudenkäynti

Käräjäoikeus (hovioikeus, korkein oikeus)

Seuraamukset, sakot ja korvaukset

Oikeusrekisterikeskus, Rikosseuraamuslaitos, ulosottolaitos, Valtiokonttori

Yhteystietojen kertyminen vaiheittain:

- Asianosaisen puhelinnumero ja sähköposti
- Avustajan nimi sekä yhteystiedot
- Huoltajat + puhelinnumero (Alle 18)
- Sosiaalityöntekijä + yhteystiedot (Alle 18)
- Esitutkinnan johtajan / vastaavan yhteystiedot
- Syyttäjän / Sihteerin yhteystiedot
- Käräjäoikeuden yhteystiedot
- Näkymä muiden asianosaisten avustajiin ja heidän yhteystietoihin

ESIMERKKEJÄ YHTEYSTIETOJEN HYÖDYNTÄMISESTÄ

Asianosaisen puhelinnumero:

Esitutkinta: Kutsuminen kuulusteluun

Avustajan yhteystiedot:

- Eri viranomaisilla näkymä kuka henkilöä avustaa/onko avustaja käytössä
- Avustajan yhteystiedot näkyy tapauksen yhteydessä päämiehelle (kadottaa yhteystiedot)
- Näkymä ja yhteystiedot vastapuolen avustajaan (ei valita samaa avustajaa/samaa toimistoa, mahdollisuus neuvotella esimerkiksi sovittelusta tai korvausten maksusta)

Asianosaisen puhelinnumero:

Haastemies: Nuoren ja avustajan ajantasainen yhteystieto haasteen toimittamista varten

Istuntopäivä: Muistutukset istunnosta tekstiviestillä

Asian tila

ASIANOMISTAJA
VASTAAJA
HUOLTAJAT
AVUSTAJA

Miksi tarpeellinen?

- Nuoren on nähtävä, missä vaiheessa rikosprosessi on ja mitä seuraavaksi tapahtuu. Näkymän tulee kattaa koko rikosprosessi.

Keskeinen ongelma

- Epätietoisuus lisää stressiä ja vaikeuttaa tulevaisuuden suunnittelua. Nuori ei tiedä onko prosessi kesken vai päättynyt.
- Avustajat ja viranomaiset joutuvat selvittämään etenemistä erikseen.
- Nykytilassa nuorta ohjaavat saapuvat asiakirjat, joista hänen on itse pääteltävä, miten asia etenee.

Hyödyt

- Nuori, läheiset: Rauhoittuu, tietää mitä on tekeillä ja mitä seuraavaksi tapahtuu.
- Palvelu: Ajantasainen tieto asian etenemisestä vähentää runsaita yhteydenottoja eri toimijoille ja säästää avustajien aikaa, joka on usein oikeusavun kautta laskutettavaa työtä.
- Koottu näkymä vireillä olevista jutuista mahdollistaa tarvittaessa niiden yhdistämisen.

Huomioitavaa

- Ajantasaisuus, selkeys, ymmärrettävyys, mobiilikäyttö.

"Kuulustelun jälkeen kestää kauan, nuoren huoli jää kuplimaan."
VIRANOMAINEN

"Ei ole rutiininomaista tapaa selvittää, missä juttu menee. Jos asiakas kyselee meiltä, niin me voidaan soitella ja selvitellä."
AVUSTAJA

"Tietoa ei saa mistään, nuoret luulee et rikosprosessi on päättynyt kun pariin kuukauteen ei kuulu mitään."
RINNALLA KULKIJA

"Meneillään olevien juttujen listaus voisi tuoda konkretiaa tilanteeseen ja herättää nuoren siihen, että ei enää halua yhtään enempää."
RINNALLA KULKIJA

ASIANOMISTAJA
VASTAAJA

Asiakirjat

Miksi tarpeellinen?

- Kaikki rikosprosessiin liittyvät asiakirjat tulee olla nuorelle saatavilla sähköisesti, keskitetysti ja yhdessä paikassa.
- Asiakirjat kulkevat nuoren mukana tärkeisiin tapaamisiin, joissa niitä käydään yhdessä läpi.

Keskeinen ongelma

- Paperit hukkuvat tai päätyvät väärille henkilöille.
- Tietoa jaetaan epävarmoilla tavoilla (valokuvat, sähköposti), mikä aiheuttaa tietoturvariskejä.

Hyödyt

- Nuori, läheiset, avustaja, rinnalla kulkija: Asiakirjat löytyvät turvallisesti yhdestä paikasta ja ovat helposti hyödynnettävissä.
- Palvelu: Vähemmän uudelleenlähetyksiä ja postikuluja, prosessin turvallisuus paranee.

Huomioitavaa

- Selkeät ohjeet salassapitoon, tietoturva, vesileimat, mobiilikäyttö.
- Asiakirjat tulee olla järjestetty siten, että yhteen rikosjuttuun liittyvät dokumentit löytyvät helposti yhdestä ”digitaalisesta kansiosta”.

"On aina huolestuttavaa kun papereita tulostelee, että mitäs jos nuori ne kadottaa."
VIRANOMAINEN

"Ne on heillä kaksi päivää ja sitten ne katoaa ne paperit.”
RINNALLA KULKIJA

"Linkki portaaliin, jolla asianajaja voi jakaa asiakirjan asiakkaalle, koska asiakas ei välttämättä löydä itse."
AVUSTAJA

"Jos kotona asuva 18-20 vuotias nuori ei halua, että asia tulee vanhempien tietoon, niin sovitaan että asia hoidetaan sähköpostilla. He eivät halua asianajotoimiston kirjekuoria kotiin."
AVUSTAJA

"Sähköposti on kaikista tietoturvattomin ratkaisu."
AVUSTAJA

ASIANOMISTAJA
VASTAAJA
TODISTAJA

Muistutukset

Automaattiset muistutukset käsittelypäivistä puhelimeen tekstiviestillä.

Miksi tarpeellinen?

- Yleinen käytäntö palveluissa on se, että asiakasta muistutetaan lähestyvästä ajanvarauksesta tai eräpäivästä (esim. terveydenhuolto, pankki).
- Alaikäisten asiat käsitellään 30 päivän kuluessa, kun taas täysi-ikäisten käsittelypäivä voi määräytyä jopa vuoden päähän.
- Muistutukseen voidaan lisätä tarkat saapumisohjeet. Asianosaiset saattavat olettaa istunnon olevan poliisilaitoksella, kuten kuulustelut, tai käsittely voidaan pitää heille vieraalla paikkakunnalla.

Keskeinen ongelma

- Tärkeitä päivämääriä unohtuu → poissaolot, viivästykset ja jopa seuraamukset lisääntyvät.
- Avustajien työaikaa kuluu muistutteluun.

Hyödyt

- Nuori: Kaikki asianosaiset muistavat saapua paikalle ja nuorelle ei kerry seuraamuksia saapumatta jättämisestä.
- Palvelu: Käsittelyt sujuvat suunnitellusti, kun tahattomat poissaolot vähenevät. Tämä auttaa ruuhkautuneita tuomioistuimia nopeuttamaan käsittelyaikoja sekä vähentää peruuntuneista istunnoista kertyviä kustannuksia.

Huomioitavaa

- Toiminnon poiskytkentä, selkokielisyys, ei muistutuksia henkilölle, jonka epäillään välttelevän istuntoa.
- Pohdittava, voisiko muistutukset toteuttaa myös muihin vaiheisiin, kuten ehdonalaisvalvojan tapaamisiin tai lähestyviin määräaikoihin.
- Järjestelmän sisällä tulisi olla asianosaisia ohjaavia huomioita, jotka muistuttavat tärkeistä hoidettavista asioista ja oikeuksista (esim. avustajan hankkiminen, mahdollisuus sovitteluun tai tyytymättömyyden ilmoittaminen).

"On sitä tullut käräjien ohi nukuttua."
NUORI

"Toimin itse muistuttelijana käräjäoikeuden istuntopäivänä."
AVUSTAJA

"Kun meno on kova, niin ei ne muista käsittelypäiviä."
RINNALLA KULKIJA

"Varmasti olisi hyvä asianomistajallekin joku muistutus, mutta ei montaa. Kunhan ei jatkuvasti muistuteta käsittelypäivästä, päivää ennen voisi olla hyvä."
RINNALLA KULKIJA

Tietoa

Miksi tarpeellinen?

- Nuori tarvitsee prosessista konkreettista, helposti ymmärrettävää tietoa.
- Tarve ohjata nuorta myös tukipalveluihin.

Keskeinen ongelma

- Ei riittävää tietoa prosessin kulusta tai omista oikeuksista ja velvollisuuksista → epätietoisuus ja stressi.
- Tiedontarve korostuu tilanteissa, joissa nuorella ei ole avustajaa.

Hyödyt

- Nuori, läheiset: Ymmärrys lisääntyy, ennakoitavuus paranee, stressi vähenee.
- Palvelu: Asiakaskokemus paranee, istunnot toteutuvat sujuvammin, väärinymmärrykset vähenevät.

Huomioitavaa

- Tietoa tulisi olla tarjolla: kytkettynä oikea-aikaisesti rikosprosessin etenemiseen sähköisessä asiointipalvelussa sekä koottuna helposti löydettäväksi tietopaketiksi rikosprosessista.
- Selkokielisyys, kieliversiot, yhtenäinen terminologia, visualisoinnit ja videot.
- Nuorten tarpeet on otettava huomioon rikosprosessin sisältöjen muotoilussa ja viestinnässä.

ASIANOMISTAJA
VASTAAJA
TODISTAJA
HUOLTAJAT
LÄHEISET

"Nivelvaiheissa vois olla infopaketti, että mitä mikäkin tarkoittaa."
RINNALLA KULKIJA

"Noin-aika-arvio prosessin vaiheiden kestosta voisi olla hyvä, vaikka olisi pitkäkin."
RINNALLA KULKIJA

"Rangaistusasteikko: nuori googlettaa ja lukee itse hädissään rangaistukset joka tapauksessa, voisi ihan hyvin olla sähköisessä järjestelmässä."
RINNALLA KULKIJA

"Järjestelmässä voisi kertoa asianajajan hankkimisesta ja mistä sellaisen löytää, missä tilanteissa avustaja korvataan valtion varoista."
RINNALLA KULKIJA

"Asianomistajalle tieto siitä, että istuntopäivänä on oikeus sermiin ja erilliseen odotustilaan jne. näistä avustajat eivät aina kerro nuorelle."
RINNALLA KULKIJA

Asiointipalvelu ja viestintä

Asiointipalvelu

Näkymä omaan rikosprosessiin

Suomi.fi-viesti

Kun asian tila muuttuu tai asiointipalveluun tulee uusi asiakirja

Tekstiviesti

Kun asianosaisella on velvollisuus saapua istuntoon tai tapaamiseen

YHTEYSTIEDOT → MUISTUTUKSET

ASIAN TILA → **HERÄTE**

ASIAKIRJAT → **HERÄTE**

TIETOA

Asianosainen ilmoittaa puhelinnumeronsa asiointipalvelussa

Rikoksen asianomistajan, vastaajan ja todistajan asiointipolkujen esimerkit

SÄHKÖISEN ASIOINNIN TILA

Uhri / Asianomistaja

Esitutkinta

Rikosilmoitus

ASIAN TILA

Rikosilmoitus saapunut perille

DIGITALISAATION MAHDOLLISUUS

- Ilmoita: Korvausvaatimukset
  - Liitä: Todisteet

TIETO

- Oikeusapu ja avustajan rooli
- Tukihenkilö pääkäsittelyyn

MAHDOLLINEN ASIAN TILA

- Esitutkintaa ei suoriteta
- Esitutkinta lopetetaan / keskeytetään

MAHDOLLINEN ASIAN TILA

Sovittelu

Sovittelualoitteen tekee yleensä poliisi tai syyttäjä. Myös rikoksen tai riidan osapuoli voi itse tehdä aloitteen.

ASIAN TILA

Esitutkinta valmis

(Aineisto syyttäjän ja avustajan käytössä)

Syyttäjä

ASIAN TILA

Käsittelyssä syyttäjällä

ASIAN TILA

Syyteharkinta valmis

(Alaikäiset: Tuomioistuimessa pääkäsittely on aloitettava 30 päivän kuluessa asian vireilletulosta)

ASIAN TILA

Syyttämättäjättämispäätös

ASIAKIRJA

+ heräte Suomi.fi-viestillä

TIETO

Asianomistajan mahdollisuus nostaa syyte ilman syyttäjää tai kantelu syyttämättäjättämispäätöksestä

Tuomioistuin

Asia vireillä Käräjäoikeudessa

ASIAN TILA

Pääkäsittely varattu

ASIAKIRJA

Istuntokutsu
Haastehakemus

Suostumus kirjalliseen käsittelyyn (K-18)

+ heräte Suomi.fi-viestillä

TIETO

Näin valmistaudut pääkäsittelyyn

DIGITALISAATION MAHDOLLISUUS

Istuntoon liittyvät tarpeet:

Arvioidaan tuen tarpeet (esim.)

- Tulkki
- Sermi
- Etäyhteydellä osallistuminen
- Tukihenkilö

TIETO

- Oikeusapu ja avustajan rooli
- Tukihenkilö pääkäsittelyyn

DIGITALISAATION MAHDOLLISUUS

Käsittelyyn liittyvät tarpeet:

- Vaatimuskirjelmä (+liitteet)
  - Todisteet
- Korvaukset istunnosta: päiväraha, matkakulut ja taloudellisen menetyksen. Tilinumeron ilmoittaminen.

Muistutusviesti

Pääkäsittely lähestyy

Aika
Paikka
Sali
(Mahdollinen sakonuhka)
Yhteystiedot

(Mahdollisuus kytkeä viesti pois päältä)

Istunto siirtyy:

Uusi istuntopäivä

ASIAKIRJA

+ heräte Suomi.fi-viestillä

(Asiakirjaa ei näytetä henkilölle, joka on jättänyt saapumatta istuntoon, jos on syytä epäillä, että hän välttelee istuntoa.)

2.istunto

Muistutusviesti

(Muistutusta ei lähetetä henkilölle, joka on jättänyt saapumatta istuntoon, jos on syytä epäillä, että hän välttelee istuntoa.)

Pääkäsittely

ASIAKIRJA

Tuomio
(Tieto päivämäärästä, jos annetaan kansliatuomiona)

+ heräte Suomi.fi-viestillä

TIETO

Ohje korvausten hakemiseen

Hovioikeus

DIGITALISAATION MAHDOLLISUUS

Lisää asiakirja

- Tyytymättö-myyden ilmoitus (7vrk)
- Valituskirjelmä (30 vrk)

TIETO

Mihin hovioikeuteen valitus vai voiko tulla automaattisesti?

ASIAN TILA

ASIAKIRJAt :
Jatkokäsittelylupa
Kirjallinen menettely

TOIMINTO

Mahdollisuus toimittaa liitteitä

ASIAKIRJA:

Suullinen valmisteluistunto ja pääkäsittely

ASIAKIRJA:

Hovioikeuden päätös (Käräjäoikeuden ratkaisun hyväksyminen, palautus käräjäoikeuteen tai hovioikeuden päätös)

TIETO

Ohje korvausten hakemiseen

Korkein oikeus

Korvaukset

Ulosottolaitos:
Sähköinen hakemus
TAVOITETILA:
Mahdollistetaan olennaisten rakenteisten tietojen liikkuminen sähköiseen uloshakemukseen (kuten päätös tuomiosta, osapuolet)

Valtiokonttori:
Korvaushakemus rikosvahingosta
TAVOITETILA:
Päätös tuomiosta (sekä vakuutusyhtiön korvauksesta) siirtyy Valtiokonttoriin rajapinnan kautta (tällä hetkellä vaatii erillispyynnön tai hakija toimittaa itse liitteenä)

Digitalisaation mahdollisuus:

ASIANOMISTAJALLE MAKSETTAVAT KORVAUKSET

Tilinumero, johon tekijä suorittaa asianomistajalle maksettavat korvaukset. Korvaukset siirtyvät anonyymisti asianomistajan ilmoittamalle tilille.

SÄHKÖISEN ASIOINNIN TILA

Tekijä / Vastaaja

Esitutkinta

ASIAN TILA

Rikosilmoitus tehty

DIGITALISAATION MAHDOLLISUUS

- Liitä: Todisteet

TIETO

Oikeusapu ja avustajan rooli

MAHDOLLINEN ASIAN TILA

- **Esitutkintaa ei suoriteta**
- **Esitutkinta lopetetaan / keskeytetään**

MAHDOLLINEN ASIAN TILA

Sovittelu

Sovittelualoitteen tekee yleensä poliisi tai syyttäjä. Myös rikoksen tai riidan osapuoli voi itse tehdä aloitteen.

ASIAN TILA

Esitutkinta valmis

(Aineisto syyttäjän ja avustajan käytössä)

Syyttäjä

ASIAN TILA

Käsittelyssä syyttäjällä

ASIAN TILA

Syyteharkinta valmis

(Alaikäiset: Tuomioistuimessa pääkäsittely on aloitettava 30 päivän kuluessa asian vireilletulosta)

ASIAN TILA

Syyttämättäjättämispäätös

ASIAKIRJA

+ heräte Suomi.fi-viestillä

Tuomioistuin

Asia vireillä Käräjäoikeudessa

ASIAN TILA

Pääkäsittely varattu

ASIAKIRJA

Haaste

Haastehakemus

Suostumus kirjalliseen käsittelyyn (K-18)

+ heräte Suomi.fi-viestillä

TIETO

Näin valmistaudut pääkäsittelyyn

DIGITALISAATION MAHDOLLISUUS

Istuntoon liittyvät tarpeet:

Arvioidaan tuen tarpeet (esim.)

- Tulkki
- Sermi
- Etäyhteydellä osallistuminen

TIETO

Oikeusapu ja avustajan rooli

DIGITALISAATION MAHDOLLISUUS

Käsittelyyn liittyvät tarpeet:

- Asianomistajan vaatimuskirjelmän näkeminen
- Kirjallinen vastaus haasteeseen
- Todisteet

Muistutusviesti

Pääkäsittely lähestyy

Aika
Paikka
Sali
Mahdollinen sakonuhka
Yhteystiedot

(Mahdollisuus kytkeä viesti pois päältä)

Istunto siirtyy:

Uusi istuntopäivä

ASIAKIRJA

+ heräte Suomi.fi-viestillä

(Asiakirjaa ei näytetä henkilölle, joka on jättänyt saapumatta istuntoon, jos on syytä epäillä, että hän välttelee istuntoa.)

2.istunto

Muistutusviesti

(Muistutusta ei lähetetä henkilölle, joka on jättänyt saapumatta istuntoon, jos on syytä epäillä, että hän välttelee istuntoa.)

Pääkäsittely

ASIAKIRJA

Tuomio

(Tieto päivämäärästä, jos annetaan kansliatuomiona)

Tieto merkinnästä rikosrekisteriin

+ heräte Suomi.fi-viestillä

TIETO

Ohje sakkojen, RU-maksun ja korvausten maksamiseen

Hovioikeus

DIGITALISAATION MAHDOLLISUUS

Lisää asiakirja

- Tyytymättömyyden ilmoitus (7vrk)
- Valituskirjelmä (30 vrk)

TIETO

Mihin hovioikeuteen valitus vai voiko tulla automaattisesti?

ASIAN TILA

ASIAKIRJAT :

Jatkokäsittelylupa
Kirjallinen menettely

TOIMINTO

Mahdollisuus toimittaa liitteitä

ASIAKIRJA:

Suullinen valmisteluistunto ja pääkäsittely

ASIAKIRJA:

Hovioikeuden päätös (Käräjäoikeuden ratkaisun hyväksyminen, palautus käräjäoikeuteen tai hovioikeuden päätös)

TIETO

Ohje korvausten maksamiseen

Korkein oikeus

Rangaistuksen täytäntöönpano

Oikeusrekisterikeskus:
Sakot ja perintäasiat:

- Avoimet ja valmistuneet
- Maksuajan hakeminen
- Arkisto omista hakemuksista ja päätöksistä

Korvaukset
Ulosottolaitos:

- Vireilletuloilmoitus ja maksukehoitus

Digitalisaation mahdollisuus:

ASIANOMISTAJALLE MAKSETTAVAT KORVAUKSET

Tilinumero, johon vastaaja suorittaa asianomistajalle maksettavat korvaukset ja ne siirtyvät anonyymisti asianomistajan ilmoittamalle tilille.

RISE

ASIAKIRJAT

- Sijoituspäätös
- Rangaistuksen aikapäätös
- Rangaistusajan suunnitelma (Ransu)

MUISTUTUS-VIESTI

Ehdonalaisvalvojan tapaamiset

SÄHKÖISEN ASIOINNIN TILA

Todistaja

Esitutkinta

Syyttäjä

Mahdollinen kuuleminen esitutkinnassa

Tuomioistuin

Asia vireillä Käräjäoikeudessa

ASIAN TILA

Pääkäsittely varattu

ASIAKIRJA

Istuntokutsu

+ heräte Suomi.fi-viestillä

TIETO

Näin valmistaudut pääkäsittelyyn

DIGITALISAATION MAHDOLLISUUS

Istuntoon liittyvät tarpeet:

Arvioidaan tuen tarpeet (esim.)

- Tulkki
- Sermi
- Etäyhteydellä osallistuminen
- Tukihenkilö
-

TIETO

- Todistajan vastuut
- Tukihenkilö pääkäsittelyyn

DIGITALISAATION MAHDOLLISUUS

Käsittelyyn liittyvät tarpeet:

- Korvaukset istunnosta: päiväraha, matkakulut ja taloudellisen menetyksen. Tilinumeron ilmoittaminen.

Muistutusviesti

Pääkäsittely lähestyy

Aika
Paikka
Sali
(Mahdollinen sakonuhka)
Yhteystiedot

(Mahdollisuus kytkeä viesti pois päältä)

Istunto siirtyy:

Uusi istuntopäivä

ASIAKIRJA

+ heräte Suomi.fi-viestillä

(Asiakirjaa ei näytetä henkilölle, joka on jättänyt saapumatta istuntoon, jos on syytä epäillä, että hän välttelee istuntoa.)

2.istunto

Muistutusviesti

(Muistutusta ei lähetetä henkilölle, joka on jättänyt saapumatta istuntoon, jos on syytä epäillä, että hän välttelee istuntoa.)

Pääkäsittely

ASIAKIRJA

Korvaukset todistamisesta

+ heräte Suomi.fi-viestillä

Hovioikeus

Mahdollinen todistaminen Hovioikeudessa

Korkein oikeus

MUUT TUNNISTETUT KEHITYSKOHTEET:

Sovittelu osana rikosprosessia

Sovittelusta yleisesti

- Rikos- ja riita-asioiden sovittelu: vapaaehtoinen, luottamuksellinen ja maksuton lakisääteinen menettely, jossa osapuolet pyrkivät ratkaisemaan rikokseen tai riitaan liittyvän konfliktin keskustelemalla puolueettoman sovittelijan johdolla.
- Tavoitteena löytää molempia osapuolia tyydyttävä ratkaisu, esimerkiksi sopimus vahingon korvaamisesta rahallisesti tai työkorvauksella tai käyttäytymissopimus.
- Sovittelu on rikosprosessin rinnalla kulkeva osallistava ja saavutettava tapa käsitellä lievä rikosasia.
- **Sovittelu sopii erityisesti nuorten rikosprosesseihin, yli 40 % sovitteluun ohjatuista rikoksesta epäillyistä on alle 21-vuotiaita.**
- N. 90 % sovittelutoimistoon saapuvista sovittelualoitteista tulee poliisilta, n. 5 % syyttäjältä ja joskus kouluista tai muilta viranomaisilta.
- Monilla alueilla poliisi ja sovittelutoimisto tekevät tiivistä yhteistyötä, mikä helpottaa molempien työtä ja sovittelujuttujen tunnistamista.

Sähköisen asioinnin kehittämiskohteet sovittelussa

- Mahdollisuus tehdä sovittelualoite sähköisessä asiointipalvelussa
  - Rikosprosessin osapuolilla mahdollisuus tehdä sovittelualoite itse
  - Sovittelualoitteiden kirjautuminen suoraan sovittelun tietojärjestelmään ja ohjautuminen oikeaan sovittelutoimistoon automaattisesti
- Rajapintojen kehittäminen tiedonvaihdon ja dokumenttien jakamisen helpottamiseksi eri tahojen välillä
  - Sovittelu, poliisi, syyttäjä, avustaja
- Vapaaehtoisten sovittelijoiden pääsy sovittelun tietojärjestelmään
- Sovittelutoimiston sisäisten prosessien digitalisointi
- Asiakkaan äidinkieli pakolliseksi lisätiedoksi viranomaisten järjestelmiin tulkkausasioiden helpottamiseksi

MUUT TUNNISTETUT KEHITYSKOHTEET:

Rajapinta tuomioista Valtiokonttorin hyödynnettäväksi

Rakenteinen tuomiotieto tehostaa rikosvahinkokorvausten käsittelyä

Valtiokonttori käsittelee vuosittain noin 5 500 rikosvahinkokorvaushakemusta, joista 80-90% perustuu tuomioistuimessa käsiteltyihin asioihin. Tuomioasia-kirja on näissä tapauksissa välttämätön korvausratkaisun tekemiseksi.

Nykytilassa Valtiokonttorilla ei ole rajapintaa tuomioistuimiin, vaan tuomiot saadaan joko asiakkaan toimittamina liitteinä tai pyytämällä ne erikseen tuomioistuimilta sähköpostitse.

NYKYTILA:

- vaatii asiakasta toimittamaan viranomaisella jo olevaa tietoa Valtiokonttoriin
- aiheuttaa manuaalista työtä ja viivettä käsittelyyn
- lisää mahdollista väärinkäytösten riskiä, koska Valtiokonttori ei voi varmistua asiakkaan toimittaman tuomioasiakirjan aitoudesta tai laadusta.

Rajapinta, jonka kautta Valtiokonttori saisi tarvittavat tuomiot rakenteisessa muodossa suoraan tuomioistuimilta, poistaisi nämä ongelmat.

RAJAPINNAN VAIKUTUKSET:

Vaikutukset asiakkaalle

- Asiointi nopeutuu ja yksinkertaistuu, kun asiakkaan ei tarvitse toimittaa tuomioasiakirjaa itse.
- Prosessi on ymmärrettävämpi ja läpinäkyvämpi, kun ratkaisu perustuu suoraan viranomaiselta saatavaan tietoon.

Vaikutukset viranomaisille

- Tehostaa toimintaa, kun manuaalinen työ vähenee.
- Varmistaa, että käsittely perustuu oikeaan, ajantasaiseen ja viranomaistason tietoon.
- Vähentää väärinkäytösten ja virheellisten ratkaisujen riskiä.
- On tietoturvallisempi kuin sähköpostipohjainen tiedonvaihto.

MUUT TUNNISTETUT KEHITYSKOHTEET:

Asianomistajan yksityisoikeudelliset korvaukset

Haaste: Asianomistajan korvausten periminen jää usein uhrin vastuulle

Rikosasioissa tuomioistuimen määräämät asianomistajan yksityisoikeudelliset korvaukset ovat uhrille usein epäselviä ja kuormittavia. Käytännössä vastuu korvausten perimisestä jää asianomistajalle itselleen, mikä on erityisen ongelmallista silloin, kun hän toimii ilman oikeudellista avustajaa. Nuorten kohdalla yhteisvastuullinen korvaus tuo haasteen, jos kaikki eivät sitoudu korvausten maksuun.

Uhrin näkökulmasta tilanne on monin tavoin hankala:

- Ei ole kohtuullista eikä turvalliseksi koettua joutua neuvottelemaan maksamisesta rikoksentekijän kanssa.
- Korvausten vieminen ulosottoon voi herättää pelkoa vastaajan reaktiosta ja sitoa uhrin tekijään vuosikausiksi.
- Asianomistaja joutuu toimittamaan ulosottoon samoja tietoja, joita on jo kerätty esitutkinnasta ja oikeudenkäynnistä alkaen (korvausvaatimukset korkoineen, tuomio).
- Ulosotossa edellytetään tietoja vastaajasta (esim. osoite, henkilötunnus), joita asianomistajalla ei välttämättä ole, vaikka ne ovat viranomaisten tiedossa (hakemuksen toki voi tehdä ilman kyseisiä tietojakin).

Valtiokonttorin korvausjärjestelmä ei kata kaikkia vahinkoja eikä vastaa tuomioistuimen määräämiä summia:

- Valtiokonttori korvaa vahingot oman, usein tuomiota pienemmän, taulukkonsa mukaan.
- Aineellisia vahinkoja ei lähtökohtaisesti korvata valtion varoista, vaikka ne ovat erityisesti nuorten uhrien tapauksissa tyypillisiä.

Ratkaisu 1: Tuomiotietojen liikkuminen ja selkeä ohjeistus

Asianomistajan hakiessa korvauksia ulosoton kautta, rikosprosessissa jo kertyneet ja viranomaisten hallussa olevat keskeiset tiedot tulisi välittyä ulosottoon automaattisesti. Ratkaisussa on huomioitava, että asianomistajan on ensin itse käynnistettävä ulosottoprosessi, jotta viranomainen voi välittää tiedot eteenpäin.

Hyödyt: Asianomistajan ei tarvitsisi toimittaa samoja tietoja uudelleen tai selvittää vastaajan tietoja itse.

Lisäksi sekä asianomistajille että vastaajille tulee antaa tuomion yhteydessä selkeä, yhdenmukainen ja helposti ymmärrettävä ohjeistus siitä, miten asianomistajan yksityisoikeudelliset korvaukset maksetaan. Ohje on tuotettava asiakaslähtöisesti sekä toimitettava automaattisesti päätöksen yhteydessä kaikille osapuolille.

Ohjeistuksen keskeiset periaatteet:

- **Asianomistaja** ymmärtää, miten korvaukset siirtyvät perintään ja ulosottoon, jos vastaaja ei maksa niitä sekä mitä korvauksia voi hakea Valtiokonttorista ja mitkä menettelyt voivat edetä samaan aikaan.
- **Vastaaja** ymmärtää velvollisuutensa maksaa tuomitut korvaukset, noudatettavan menettelyn ja aikataulut sekä sen, milloin korvaukset siirtyvät perintään tai ulosottoon ja miten Valtiokonttorin maksamat korvaukset peritään häneltä takaisin.

Hyödyt: Yhtenäinen ohjeistus vähentäisi epävarmuutta, lisäisi vastaajan tietoisuutta velvoitteistaan ja keventäisi uhrin kokemaa painetta.

Ratkaisu 2: Valtion hallinnoima maksupalvelu asianomistajakorvauksille

Pidemmällä aikavälillä olisi mahdollista kehittää valtion hallinnoima maksujärjestelmä asianomistajille tuomittuja korvauksia varten.

Mallin keskeiset elementit:

- Korvaukset kulkisivat keskitetyn maksupalvelun kautta, vastaavasti kuin sakot tai rikosuhrimaksu.
- Vastaajalle lähetettäisiin lasku, jossa on selkeät maksutiedot.
- Varat siirtyisivät maksupalvelun kautta asianomistajan ilmoittamalle tilille ilman, että uhrin tarvitsee luovuttaa maksutietoja vastaajalle.
- Maksamatta jäänyt, erääntynyt lasku olisi suoraan ja selkeästi vietävissä ulosottoon viranomaisten hallussa olevin tiedoin (asianomistajan näin tahtoessa).

Tällainen järjestelmä:

- Parantaisi uhrin turvallisuutta ja asemaa.
- Säästäisi asianajajien, tukipalveluiden ja viranomaisten aikaa.
- Selkeyttäisi vastaajalle hänen taloudelliset velvoitteensa ja perinnän perusteet.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Johtopäätökset ja jatkokehittäminen

- Nuoren rikosprosessi näyttäytyy tällä hetkellä pirstaleisena ja vaikeasti hahmotettavana. Rikosprosessin haasteet ja kehittämistarpeet on nostettu esiin myös oikeusministeriön julkaisemassa Rikosprosessin sujuvoittaminen -arviomuistiossa. Myös oikeuslaitostyöryhmä alatyöryhmineen on kirjannut erilaisia rikosprosessiin liittyviä kehittämistoimia. Tämän projektin ehdotukset sekä havainnot tukevat yhteistä poikkihallinnollista kehittämistä.
- Projektissa tunnistetut kehityskohteet korostavat erityisesti viranomaisten välisten rajapintojen kehittämistä, mikä selkeyttäisi kokonaisuutta ja parantaisi palvelua nuorelle uhrille ja asianomistajalle. Rajapinnat Valtiokonttorin kanssa nousevat keskeisiksi kehittämiskohteiksi.
- Vuonna 2026 käyttöönotettava oikeushallinnon yhteinen asiointipalvelu **OmaOikeus** kokoaa palvelut yhteen, yhtenäiseen ja selkeään käyttöliittymään. Kehitystyö jatkuu vaiheittain ja palveluun lisätään tulevaisuudessa muun muassa mahdollisuus asiamiesten asiointiin. OmaOikeus on kansalaiselle tunnistettava, turvallinen ja johdonmukainen paikka oikeusasioiden hoidossa.
- Seuraava merkittävä askel on **yhteinen aineistoalusta**, joka kokoaa asian keskeiset tiedot, tilan ja asiakirjat yhteen rakenteiseen tietopohjaan ilman manuaalisia siirtoja. Tämä vähentää virheitä, ehkäisee tiedon siiloutumista, mahdollistaa sujuvamman ja turvallisemman viranomaisyhteistyön sekä tehostaa viranomaisten työtä, mikä mahdollistaa resurssien paremman kohdentamisen. Aineistoalustan esiselvitystä koordinoi Oikeusrekisterikeskus vuonna 2026. Aineistoalustan seuraavan vaiheen kehittäminen vaatii poikkihallinnollista yhteiskehittämistä ja rahoitusta.
- Projektin ja muiden selvitysten pohjalta laaditaan valtiovarainministeriön Elämäntapahtumalähtöisen digitalisaation edistämisohjelman tuotostavoitteiden mukainen toimeenpanokelpoinen hankekonsepti.

Lähde: Rikosprosessin sujuvoittaminen: Arviomuistio (oikeusministeriö, 2025)